

ANAYASA MAHKEMESİNİN TEMEL HAKLAR ALANINDAKİ KARARLARININ ETKİLİ ŞEKİLDE UYGULANMASI ORTAK PROJESİ

HÂKİM VE CUMHURİYET SAVCILARINA YÖNELİK PROGRAMIN AÇIŞ KONUŞMASI

Değerli Misafirler,

Hepinizi saygıyla, muhabbetle selamlıyorum.

Bugün açılışını yaptığımız etkinlik Avrupa Konseyinin 75. yıl dönümü ve Konseyin Ankara Ofisinin 20. yıl dönemi kutlama haftasında yer alıyor. Konseyin ve Ankara Ofisinin kuruluş yıl dönümünü kutluyorum.

Ülkemiz Avrupa Konseyinin kurucu üyesidir ve ayrılmaz bir parçasıdır. Konseyin Ankara Ofisi de ülkemizde çeşitli kamu kurum ve kuruluşlarıyla başarılı projeler gerçekleştirmektedir. Bu projelerin önemli örneklerinden biri Anayasa Mahkemesinin temel haklar alanındaki kararlarının etkili şekilde uygulanmasına yönelik olan ve Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi ve Mahkememiz iş birliğinde yürütülen ortak projedir. Bugün de bu projenin önemli aşamalarından birine başlamak ve Türkiye Adalet Akademisinin koordine edeceği çalışmaların ilkini gerçekleştirmek üzere toplanmış bulunuyoruz.

Bilindiği üzere bireysel başvuru 2012 yılında hayata geçmiştir ve ülkemizde hukuk ve insan hakları alanındaki en önemli reformlardan biridir. Bu müessese Türk hukuk sisteminde kuvvetli bir farkındalık oluşturmuş ve aynı zamanda kuvvetli bir dönüştürücü etki gücüne sahip bir kurum olarak kendini göstermiştir. Geride kalan dönemde Anayasa Mahkemesi insan hakları yargısında çok sayıda ve çok önemli kararlar vermiştir. Bu kararları verirken Mahkememizce oluşturulan birbirini denetleyen birçok yapının içerisinde yer aldığı bir süreç izlenmekte, hazırlık ve karar aşamasında uluslararası evrensel ilke ve standartların, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararlarında kullanılan evrensel ilke ve standartların, ülkemizin yüksek yargı organlarının kararlarında ortaya koydukları birikimlerin, içtihatların, mahkememizin kurumsal olarak geçmişten günümüze kadar birikimlerin, üyelerimizin engin tecrübelerinin de katılımıyla yapılan müzakereler gerçekleştirilmektedir. Bu anlamda bireysel başvuru nicelik ve nitelik itibarıyla Mahkememizin kararları bağlamında başarılı bir seyir izlemiş ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından da etkili bir iç hukuk yolu olarak kabul edilmiştir. Mahkememizin bu anlamda önemli bir sorumluluk üstlendiğini uluslararası evrensel ilke ve standartların Türk hukukuna dâhil edilmesi noktasında önemli bir sorumluluk üstlendiğini de belirtmek isterim. Öte yandan bireysel başvurunun hukuk sistemimize dâhil edilmesi amaçlarından biri olan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine yapılan başvurular ile ülkemiz aleyhine verilen ihlal kararlarını azaltma yönündeki hedefin de

gerçekleştirildiğini memnuniyetle söyleyebilirim. Mahkememizin bireysel başvurunun güçlenerek devam etmesi ve insan haklarının korunmasına yönelik çalışma ve gayretlerini kararlılıkla sürdüreceğini ifade etmek isterim.

Bu noktada tüm yargı kurumlarıyla iş birliği ve diyalog hâlinde olmamız büyük bir önem arz etmektedir. Sizlerle diyalog hâlinde olmamız büyük bir önem arz etmektedir. Gerek Mahkememiz içtihadının oluşumu gerekse içtihadımızda ortaya konulan ilke ve esasların Türk hukukuna aktarılması hususunda hem yüksek yargı hem de ilk derece ve bölge mahkemeleriyle güçlü bir iletişim kurma arzusundayız. Bu hususu bir gereklilik olarak da görüyoruz.

Hâlihazırdaki projede yürütülen çalışmaların önemli bir kısmı hâkim, Cumhuriyet savcısı, kamu görevlileri ve avukatların Anayasa Mahkemesi kararları hakkında bilgilendirilmelerine ve bu kararların uygulamada hayata geçirilmesine yöneliktir.

Bu amaç doğrultusunda Türkiye Adalet Akademisinin de içinde olduğu kıymetli paydaşlarla ortak çalışmalar yapılmaktadır. Proje kapsamında Yargıtay, Danıştay, Hâkimler ve Savcılar Kurulu, Türkiye Adalet Akademisi ve diğer kamu kurumlarıyla koordinasyon toplantıları yapılmıştır. Bunun yanında beş farklı ilde bölge adliye ve bölge idare mahkemelerine yönelik konferans ve yuvarlak masa toplantıları düzenlenmiştir. Bu yuvarlak masa toplantılarında Anayasa Mahkemesi raportörlerinin katılımıyla bireysel başvuruya ve norm denetimine ilişkin genel bilgiler aktarılmış, ayrıca temel hak ve özgürlükler alanında sunumlar yapılmıştır.

Projede gerçekleştirilen bu etkinliklerin en önemli hedeflerinden biri bireysel başvuruda verilen ihlal kararlarının subjektif ve objektif etkilerinin anlaşılmasını ve uygulanmasını sağlamaktır. Bilindiği gibi bir bireysel başvuru ihlal kararının icrası öncelikle somut başvurunun taraflarını ilgilendiren yeniden yargılama, yeniden soruşturma, maddi manevi tazminat gibi hususların yerine getirilmesini gerektirir. Kararların subjektif etkisi olarak tanımlayabileceğimiz bu etki Anayasa'mız ve 6216 sayılı Kanun'daki düzenlemelerinin doğal bir gereğidir.

Bu doğrultuda ifade etmek isterim ki görece yeni bir hukuki kurum olmasına karşın bireysel başvuruya yargımızın ve diğer kamu kurumlarının hassasiyetle yaklaşması ve somut başvurular özelinde kararların icra edilmesi memnuniyet vericidir. İhlal kararlarının yerine getirilip getirilmediği Mahkememizce de izlenmektedir. Mahkememiz istatistiklerine göre 2013'ten bugüne kadar verilen ihlal kararları %99,2 oranında uygulanmış, çok sınırlı sayıda somut olayda ve teknik hususlarda problemler ortaya çıkmıştır.

Bugün açılışını yaptığımız program ve sonra yapılacak çalışmaların bu tür sorunların açıklığa kavuşturulmasına ve giderilmesine büyük faydası olacaktır. Süreç içerisinde tüm yargı

kurumlarımızla yapacağımız ortak çalışmalarla bu sorunları giderebileceğimize, en azından en aza indireceğimize inanıyoruz.

Bireysel başvurunun diğer ve belki de daha önemli yönü kararların objektif etkisidir. Temel hakları ilgilendiren kararların uygulanmasında asıl mesele benzer ihlallerin ve Anayasa'ya aykırılıkların önlenmesidir. Bunun sağlanması Anayasa Mahkemesi önündeki aşırı iş yükünün düşürülmesi için de önemlidir. Bugün Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvuru sayısı dünyadaki muadilleri ile karşılaştırıldığında devasa boyutlardadır. Durumu somut olarak ifade etmek gerekirse bugün itibarıyla Anayasa Mahkemesi önünde 106 bin bireysel başvuru derdesttir. Yalnızca içinde bulunduğumuz 2024 yılında 32 bin başvuru yapılmıştır. Dolayısıyla yılda ortalama 100 binin üzerinde bir başvuru sayısı karşı karşıyayız.

Bu durum temel hak ve özgürlüklerin korunması bağlamında Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunan kişilerin bireysel başvurularının kısa sürede incelenmesine engel olmakta ve dolayısıyla ihlallerin bir an önce giderilmesini sekteye uğratmaktadır.

İşte, burada Anayasa Mahkemesi kararlarının objektif etkisi devreye girmelidir. Bu konuda yargı sürecinde yer alan bütün ilgili paydaşlarımıza önemli misyonlar düşmektedir. Mahkememiz bireysel başvuruların incelenmesinde yalnızca somut olayda temel hakların ihlal edilip edilmediğini değil, genel olarak Anayasa'nın temel hak ve özgürlükleri düzenleyen hükümlerini yorumlamakta ve bunların uygulanmasına ilişkin ilke ve esasları ortaya koymaktadır. Bu noktada bireysel başvurunun ikincil niteliğini de hatırlatmak gerekir. Temel hak ve özgürlüklerin korunması öncelikle kamu makamları ve yargı mercilerinin görevidir.

Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin temel haklar alanında vermiş olduğu kararların yargı mercilerince benimsenmesi insan haklarının etkin korunması için elzemdir. Anayasa Mahkemesi kararları sonuçları itibarı ile tüm toplumu ilgilendiren ve etkileri davanın taraflarının ötesine uzanan kararlardır. Anayasa Mahkemesi kararları hukukun her alanında insan haklarının merkezde olduğu bir yaklaşım ortaya koymaktadır. İşte bu objektif etkinin gücünü ve devamlılığını sürdürmesi, gelecekteki somut olaylara uygun düştüğü ölçüde Anayasa Mahkemesi kararlarında gösterilen ilkelere ve yorumlara özen gösterilmesi ve riayet edilmesi ile mümkündür.

Anayasa Mahkemesi kararlarının etkili şekilde uygulanması yalnızca normatif düzenlemelerle sağlanabilecek teknik bir konu değildir. Bunun için yargı kurumlarının eş güdüm içinde çalışması ve temel hakları esas alan bir yargı kültürü geliştirilmesi gerekmektedir. Bu anlamda Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, bölge mahkemeleri ve ilk derece mahkemeleri arasında sağlıklı bir diyalog kurulmasının ve sürdürülmesinin önemi tartışmasızdır. Avrupa Konseyi Venedik Komisyonu ve diğer uluslararası kuruluşlar da anayasa mahkemeleri kararlarının uygulanmasında

yargısal diyalogun geliştirilmesine vurgu yapmaktadır. Anayasa'ya bağıllık konusunda ortak sorumluluğa sahip devlet organlarının temel hak ve özgürlükleri koruyarak adaleti tesis etme amacı etrafında birlikte çalışmaları, içinde yaşadığımız toplum ve devlet hayatının da gereğidir.

Anayasa Mahkemesi olarak diğer yargı kurumlarıyla sağlıklı bir diyalog kurma ve sürdürme niyetimizi bir kez daha çok açık olarak ifade etmek istiyorum. Tabii diyalog dediğimiz zaman karşılıklı bir iletişimden bahsediyoruz. Biz diyalogla yalnızca kendi kararlarımızı anlatmayı kastetmiyoruz. Aksine yargının her seviyesindeki meslektaşlarımızı da dinleyerek önümüzdeki sorunları Anayasa'yı ve insan haklarını esas alan bir yaklaşımla çözmeyi hedefliyoruz. Bu şekilde diğer yargı kurumlarının da bir parçası olduğu yaklaşımın benimsenmesinden ve uygulanmasından söz ediyoruz.

Bu kapsamda bugün icra edeceğimiz etkinlik kapsamında yapılacak çalışmaların yargı kurumları arasındaki iletişimi ve bilgi paylaşımını artırmak açısından çok önemsendiğimi vurgulamak isterim. Genel olarak proje faaliyetleri, özelde ise bu tür çalışmaların hedeflediğimiz yargısal diyalogun gerçekleştirilmesine önemli katkılar sunacaktır.

Program kapsamında Mahkememiz raportörlerinin de katılımıyla ceza ve hukuk yargılamasında adil yargılanma hakkına ilişkin tecrübe ve bilgiler hâkim ve Cumhuriyet savcılarımızla paylaşılacak, onların görüş ve önerileri ile karşılaştıkları güçlükler değerlendirilecektir. Değerlendirme neticesinde not edilen hususlar ileriye dönük çalışmalarımızda mutlaka dikkate alınacaktır.

Bu programa iştirak eden hâkim ve Cumhuriyet savcılarımıza, raportörlerimize, programı gerçekleştiren Avrupa Konseyi görevlilerine ve özellikle Ankara Ofisi yetkililerine ve çalışanlarına, Türkiye Adalet Akademisine ve emeği geçen herkese çok teşekkür ediyorum. Anayasa Mahkemesi olarak bu tür çalışmalara her zaman özveriyle katılacağımızı ve diğer paydaşlarla birlikte gayretlerimizi sürdüreceğimizi tekrar vurgulamak isterim.

Program için ağır iş yüküne rağmen katılım sağlayarak zaman ayıran hâkim ve Cumhuriyet savcılarımıza ayrıca ve bir kez daha şükranlarımı sunuyorum.

Konuşmama son verirken hepimizi sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Kalın sağlıcakla.

Kadir ÖZKAYA
Anayasa Mahkemesi Başkanı